

Motion till riksdagen 2013/14:Kr16

**av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S)
med anledning av prop. 2013/14:191**

Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande

Sammanfattning

Drygt 1,55 miljoner personer, ca 16 procent av Sveriges befolkning, är ungdomar mellan 13 och 25 år. Gruppen består av något fler unga män än unga kvinnor. Ungdomar är inte en grupp som är skild från den övriga befolkningen och ungdomsgruppen är heller inte generellt mer problemtyngd än andra åldersgrupper. De utmaningar och möjligheter en individ möter kan dock se olika ut under olika perioder i livet. Det finns vissa sociala och kulturella villkor som gruppen ungdomar trots sin heterogenitet i mångt och mycket delar. Ungdomar är generellt mer beroende av vuxna och offentlig verksamhet än äldre. I princip alla ungdomar i Sverige genomgår exempelvis grundskolan och gymnasieskolan och för de allra flesta ungdomar är hemma- och boendesituationen starkt beroende av föräldrarnas situation. Gruppen ungdomar som är i arbetsför ålder är också mer känslig för ekonomiska svängningar än andra åldersgrupper, vilket generellt sett hänger samman med att ungdomar både har kortare arbetslivserfarenhet och är nya på arbetsmarknaden.

Regeringen föreslår att de nuvarande målen för ungdomspolitik inte längre ska gälla. Vi socialdemokrater tillstyrker att man formulerar ett nytt mål för ungdomspolitik, men vi känner oss tveksamma till om regeringens formulering av målet i själva verket döljer en ambitionssänkning. Vi föreslår att målet för ungdomspolitik formuleras som så att alla ungdomar ska ha rätt till verklig välfärd och goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och ges faktiskt inflytande över samhällsutvecklingen.

Regeringen pekar i sin proposition ut tre prioriterade områden för att främja utvecklingen mot det övergripande målet. De tre prioriterade områdena är ungdomars inflytande, egen försörjning och psykiska hälsa. Vi anser att denna prioritering är bra, men vill i flera fall gå längre än regeringen. För att stärka ungdomars delaktighet behöver ungdomsorganisationerna stärkas. Vi vill ta ett handslag med föreningslivet för att se till att barn och ungdomar får bättre möjligheter och lägre avgifter för att delta i idrott och friluftsverk-

Fel! Okänt namn på dokumenttypen.

samhet. Vi vill också att regeringen uppdrar åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att se över hur stödet till ungdomsorganisationer och ungdomsverksamhet är utformat och fördelat, såväl nationellt som regionalt och lokalt.

Regeringens politik mot ungdomsarbetslösheten har misslyckats. Vi vill införa en garanti för ungdomar på Arbetsförmedlingen där den som är ung och utan arbete senast efter 90 dagar ska erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik som leder vidare till jobb. Vi vill också bygga vidare på studie- och yrkesvägledningen och stärka möjligheten till generationsväxling i företag.

Ungdomar är den grupp som har svårast att få bostad. Mer än hälften av kommunerna uppger att de har brist på små lägenheter som ungdomar efterfrågar. Därför föreslår vi en byggbonus till byggande av studentbostäder och små hyreslägenheter.

Många unga mår dåligt i dag. Det finns många skäl till detta. Vi föreslår att en lagstadgad anmälningsskyldighet, liknande den anmälningsskyldighet som benämns lex Sarah inom omsorgen och lex Maria inom sjukvården, införs även i skolan. Det innebär att all personal ska vara skyldig att rapportera missförhållanden, t.ex. kränkningar och trakasserier, och att en skola som inte kommer till rätta med sådana problem under lång tid måste anmäla sig själv till en högre instans. Vi vill också förbättra rättshjälpen till unga brottsoffer och uppdra åt kommunerna att inrätta handlingsplaner för unga som drabbas av psykiska problem.

Regeringen föreslår att det s.k. informationsansvaret för icke skolpliktiga ungdomar förtydligas och benämns aktivitetsansvar för ungdomar. Det förslag som regeringen nu lägger fram och benämner aktivitetsansvar för ungdomar är ett steg i rätt riktning, men det är inte tillräckligt. Regeringen visar att den tyvärr inte har förstått allvaret i en situation där avhoppet från gymnasieskolan ökar. Vi vill på sikt göra gymnasieskolan obligatorisk upp till 18 år, vilket på sikt innebär att alla ungdomar kommer att ha en gymnasieutbildning. I väntan på detta vill vi att det inom ramen för vår 90-dagarsgaranti ska ingå ett utbildningskontrakt där unga arbetslösa som saknar gymnasieutbildning förbinder sig att slutföra en sådan. Vi vill också stärka arbetet mot för tidiga studieavhopp och se över lagstiftningen så att det blir möjligt för unga personer att redan direkt efter grundskolan söka till folkhögskola inom ramen för gymnasievalet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Förslag till riksdagsbeslut	4
Nytt mål för ungdomspolitiken	5
Ungdomspolitiska förslag 2014–2017.....	5
Ungdomars organisering	6
Ett handslag med föreningslivet.....	6
Översyn av stödet till ungdomsorganisationer	6
Stimulansbidrag för kultur- och musikskolor.....	7
Ungdomars möjligheter till egen försörjning	7
En 90-dagarsgaranti för ungdomar.....	8
Utbyggd yrkesvägledning	8
Ungas boende.....	9
Vikten av olika företagsformer för att stödja ungas entreprenörskap och företagande.....	9
Generationsväxling	9
Ett allt tuffare klimat för ungdomar	10
Nolltolerans mot mobbning och kränkningar i skolan	11
Översyn av rättsprocessen kring sexualbrott	12
Målsägarbiträde redan vid anmälan.....	12
Kränkningar på nätet	12
Skärpta åtgärder mot langning och ungdomars drickande.....	12
Kommunala åtgärdsplaner för ungdomar som drabbas av psykiska problem	13
Det kommunala aktivitetsansvaret	14
Gymnasieskolan ska vara obligatorisk	15
Aktivitetsansvar och utbildningskontrakt.....	15
Förstärkt ansvar för att förhindra avhopp.....	16
Möjlighet att läsa in gymnasieskolan på folkhögskola.....	17

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det nya målet för ungdomspolitiken ska vara att alla ungdomar ska ha rätt till verklig välfärd och goda levnadsvillkor, ha makt att forma sina liv och ges faktiskt inflytande över samhällsutvecklingen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handslag med föreningslivet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppdra åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att se över hur stödet till ungdomsorganisationer och ungdomsverksamhet är utformat och fördelat – nationell, regionalt och lokalt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en 90-dagarsgaranti för arbetslösa ungdomar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bygga ut studie- och yrkesvägledningen i gymnasiet och på högskolan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en byggbonus för studentlägenheter och små hyresrätter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör förtydliga för Tillväxtverket hur stödet för sociala och kooperativa företag kan stärkas inom ramen för myndighetens verksamhetsområde.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionala företagarförmedlingar för att underlätta generationsväxling.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en anmälningsskyldighet av lex Sarah-modell för skolor i arbetet mot mobbning och kränkningar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av rättsprocessen kring sexualbrott.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om målsägandebiträden vid rättsprocesser som rör sexualbrott mot unga.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förebyggande arbete mot langning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunala handlingsplaner för unga som drabbas av psykiska problem.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en obligatorisk gymnasieskola upp till 18 års ålder.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunalt aktivitetsansvar och ungdomskontrakt.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förebyggande insatser för att förhindra studieavhopp i gymnasieskolan.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ses över för att möjliggöra för unga att söka folkhögskola direkt efter grundskolan.

Nytt mål för ungdomspolitiken

Regeringen föreslår att de nuvarande målen för ungdomspolitiken inte längre ska gälla. De ska ersättas av ett mål som föreslås lyda ”alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen”.

Vi socialdemokrater tillstyrker att man formulerar ett nytt mål för ungdomspolitiken, men vi känner oss tveksamma till om regeringens formulering av målet i själva verket döljer en ambitionssänkning. Flera remissinstanser har redan uttryckt sin oro över att tillgången till välfärd som förutsättning för att unga ska kunna forma sina liv och få inflytande över samhällsutvecklingen inte framgår tillräckligt tydligt och att för stor vikt läggs vid individens rättigheter snarare än det samhälleliga ansvaret. Det tidigare välfärdsbegreppet är inte oproblematiskt och kan, som regeringen skriver, upplevas som abstrakt och allmänt hålet. Begreppet ”goda levnadsvillkor” är emellertid inte heller överdrivet konkret och kan även det ses som allmänt hålet. Välfärdsbegreppet är väl inarbetat i ungdomspolitiken och uppfattas som mer långtgående än ”goda levnadsvillkor”. Det bör därför kvarstå.

Vi delar regeringens bedömning att maktbegreppet i sig ställer krav på en möjlighet till ansvarsutkrävande som inte kan ställas på omyndiga personer. När man ändrar målformuleringen från att alla ungdomar ska ha ”verklig tillgång” till inflytande till att ungdomar ska ha ”inflytande över samhällsutvecklingen” känns det dock som en tunnare formulering som kan uppfattas som om det gömmer en minskad ambition från regeringens sida. Det måste klart framgå av det styrande målet att ungdomar har rätt till ett inflytande som är verkligt, inte bara en formell rätt att höras.

Målet för ungdomspolitiken bör därför formuleras som så att alla ungdomar ska ha rätt till verklig välfärd och goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och ges faktiskt inflytande över samhällsutvecklingen.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Ungdomspolitiska förslag 2014–2017

Regeringen pekar i sin proposition ut tre prioriterade områden för att främja utvecklingen mot det övergripande målet. De tre prioriterade områdena är ungdomars inflytande, egen försörjning och psykiska hälsa.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen: FEEL-OLE...

Vi delar regeringens bedömning att detta är områden som har stor betydelse för ungdomars välbefinnande och möjlighet att leva ett självständigt liv. Vi presenterar därför nedan våra egna förslag inom samma områden.

Ungdomars organisering

Allt färre barn deltar i dag i organiserad fritid och förutsättningarna för att organisera sig är svaga i många delar av landet. De som i dag inte deltar i lika hög grad är barn i ekonomiskt utsatta förhållanden och barn med annan etnisk bakgrund. Ungdomsarbetslösheten och den sociala segregationen har ökat. Detta hänger intimt ihop med barnens förutsättningar att vara delaktiga i samhället. Vi vet att barn och unga som deltar i en aktiv fritid har möjlighet att skapa gemenskap och bygga demokrati. Det i sin tur är den största motkraften till främlingsfientlighet, extremism och de händelser vi sett där högerextremister angripit och misshandlat personer som utövar sina demokratiska fri- och rättigheter. Därför är den nya ungdomspolitikerna viktig för vilket samhälle vi vill se om ytterligare tio år. Trots att regeringen ser att vissa grupper i mindre utsträckning deltar i en organiserad fritid finns få förslag om att öka ungas organisering.

Sverige är dessutom det land där klassklyftorna växer snabbast inom hela OECD. Att vi i dag har en hög arbetslöshet är naturligtvis av grundläggande betydelse för denna utveckling. Men en viktig förklaring är också regeringens försämringar av försäkringsskyddet vid arbetslöshet och sjukdom, vilket också påverkar barnens situation. Vilken framtid du får blir alltmer beroende av dina föräldrars sociala status och ekonomi.

Både antalet tjejer och killar ökar bland det totala antalet medlemmar som finns i de ungdomsorganisationer som får ta del av statsbidrag. Men fördelningen börjar bli alltmer skev. År 2010 var 47 procent av organisationernas medlemmar tjejer och 53 procent killar. Två år senare var 41 procent tjejer och 59 procent killar (2012).

Ett handslag med föreningslivet

Vi socialdemokrater vill stödja föreningslivet – och stärka barns och ungdomars tillgång till idrott och friluftsvksamhet. Vi vill ta ett handslag med föreningslivet – Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv samt kommunerna – för att se till att barn och ungdomar får bättre möjligheter och lägre avgifter för att delta i idrott och friluftsvksamhet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Översyn av stödet till ungdomsorganisationer

Många av de utmaningar som unga står inför i dag kan till viss del bemötas genom ungas egen organisering. På lokal nivå saknas fortfarande tillräcklig kunskap om omfattning och villkor för ungas organisering. Propositionen tar

upp den fördjupade analysen av ungas organisering inom Fokus 14 som en del av handlingsprogrammet. Det är ingen ny satsning och den kommer troligen inte att ge tillräckliga svar för att komma åt de problem och ojämlikheter som finns i dag. Vi vill därför se en översyn av villkoren för ungas organisering. Vi vill att regeringen uppdrar åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor att se över hur stödet till ungdomsorganisationer och ungdomsverksamhet är utformat och fördelat, såväl nationellt som regionalt och lokalt. Översynen bör även ha ett genusperspektiv och sträva efter större jämställdhet.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Stimulansbidrag för kultur- och musikskolor

Vi vill också att alla barn och unga får möjlighet att delta i musik- och kulturskolans verksamhet. Därför inför vi ett stimulansbidrag för musik- och kulturskolor som håller nere avgifterna. Kommuner som har satt, eller nu sänker, sina avgifter till max 500 kronor per termin inom musik- och kulturskolan får ett stimulansbidrag. För kommuner som redan har låga avgifter blir det därmed ett stöd till ökad kvalitet.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Ungdomars möjligheter till egen försörjning

Alldeles för många ungdomar sitter i dag fast i arbetslöshet. Unga är normalt sett en utsatt grupp på arbetsmarknaden – som förlorar jobbet först när arbetslösheten stiger och som har svårast att få fotfäste i arbetslivet när tiderna är dåliga. De senaste åren har dock ungdomsarbetslösheten fått helt orimliga proportioner. De politiska insatserna har slagit fel.

Statistiken ger en mörk bild. Ungdomsarbetslösheten har bitit sig fast på 20–25 procent. Det är klart högre än i jämförbara länder i Europa. Antalet långtidsarbetslösa ungdomar har nästan tredubblats sedan regeringen Reinholdt tillträdde. Situationen är så allvarlig att tre regioner i Sverige med en ungdomsarbetslöshet över 25 procent beviljats särskilt EU-stöd för att akut stärka insatserna för unga.

Regeringens politik har misslyckats. Den har skurit ned på vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning. Nu skär man även ned på antalet utbildningsplatser på universitet och högskolor. Detta är helt fel väg att gå. Rekordmånga behöriga ungdomar som inget hellre vill än att läsa vidare kommer inte in.

Regeringen detaljstyr Arbetsförmedlingen på ett sätt som förhindrar tidiga och flexibla insatser. De allra flesta arbetslösa unga får, enligt regeringens direktiv, ingen som helst hjälp från Arbetsförmedlingen förrän efter tre månader i sysslöshet.

Regeringen har satsat stora belopp på att sänka restaurangmomsen och arbetsgivaravgifterna för unga. Eftersom det saknats någon koppling till om en arbetsgivare anställer en ung som annars skulle gå utan jobb – eller ens an-

Fel! Okänt namn på dokumenttypen: FEU-OLSSA

ställer någon ung över huvud taget – hade det varit lätt att förutse att åtgärden är ineffektiv. Dessa breda och mycket dyra insatser har i bästa fall haft mycket marginella effekter på sysselsättningen och har därför dömts ut av regeringens egna experter. De jobb som kan ha tillkommit på grund av dessa reformer har kostat ungefär fyra gånger den verkliga kostnaden för att anställa en ung människa med ordinarie arbetsgivaravgift.

En 90-dagarsgaranti för ungdomar

En ung arbetslös måste ofta vänta sex månader för att få ta del av insatser som leder till jobb. Varken arbetsförmedlare eller unga arbetslösa kan känna trygghet i att de tillåts ta de initiativ som krävs och direkt när de krävs. Det duger inte. Rätt insatser i rätt tid ska inte tillämpas i undantagsfall, utan vara regel.

Vi vill därför införa en garanti för ungdomar på Arbetsförmedlingen där den som är ung och utan arbete senast efter 90 dagar ska erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik som leder vidare till jobb. Den som inte tar detta erbjudande förlorar rätten till ersättning.

En bärande del av 90-dagarsgarantin är utbildningskontraktet. Alla arbetslösa under 25 år som inte avslutat sina gymnasiestudier ska anvisas en individuell utbildningsplan som via en kombination av jobb, praktik och studier leder fram till en gymnasieexamen.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Utbyggd yrkesvägledning

En färsk undersökning visar att svenska ungdomar i jämförelse med unga i andra EU-länder har väldigt dålig koll på utbildningsvägar och jobb möjligheter. De upplever att de saknar information och att de har dålig tillgång till vägledning. Detta är ett stort problem. Det skapar svårigheter för individen och gör matchningen på arbetsmarknaden sämre. För att kunna fatta välgrundade beslut måste unga få en bra bild av utbildningsvägar och jobb möjligheter.

Vi vill bygga ut studie- och yrkesvägledningen såväl i gymnasieskolan som på högskolor och universitet. Vi vill se en ny karriärservice där studie- och yrkesvägledare, arbetsförmedlare och arbetsmarknadens parter tillsammans bildar ett slags specialiserad arbetsförmedling på varje lärosäte.

Praktik är ett bra sätt att skaffa sig viktiga erfarenheter både av arbetslivet och av vad man själv vill om de används på rätt sätt. Alla offentliga verksamheter måste arbeta aktivt och strategiskt för att få fram fler praktikplatser åt unga. Vi vill även använda möjligheterna att ställa sociala krav i den offentliga upphandlingen till detta. De aktörer som vill vinna kontrakt ska behöva ta ansvar för att erbjuda ett visst antal praktikplatser till unga. Vi vill även satsa på studentmedarbetare och yrkesintroduktionsjobb. Precis som med praktik-

platserna vill vi även att alla offentliga verksamheter ska arbeta aktivt och strategiskt för att få fram fler jobbchanser för unga.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Ungas boende

Ungdomar är den grupp som har svårast att få bostad i flest av landets kommuner. Ungdomars utsatta situation på bostadsmarknaden handlar om möjligheter att efterfråga en bostad med rimlig hyra, i förhållande till inkomst, men också om utbudet av bostäder. Mer än hälften av kommunerna uppger att de har brist på små lägenheter som ungdomar efterfrågar. Bostadsbristen riskerar framtidens tillväxt, hindrar företag från att expandera, minskar rörligheten och försvårar matchningen på arbetsmarknaden. Ett ökat bostadsbyggande behövs för att nå Socialdemokraternas mål om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU år 2020.

Nyttillskottet av studentlägenheter genom nybyggnad eller ombyggnad visar på en kraftig minskning under den moderatledda regeringen åren 2007–2012 jämfört med den socialdemokratiska regeringen 2001–2006. Det tillkom nästan tre gånger så många lägenheter under vår regeringstid. Den akuta bristen för unga och studenter gör att staten måste ta sitt ansvar för att få i gång nyproduktionen. Därför föreslår vi en byggbonus till byggande av studentbostäder och små hyreslägenheter.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Vikten av olika företagsformer för att stödja ungas entreprenörskap och företagande

Alternativa företagsformer som socialt och kooperativt företagande bidrar till att stärka ungdomars möjligheter till entreprenörskap och företagande. Det stärker omställningsförmågan för ungdomar inom den svenska ekonomin. Näringslivet blir också mer konkurrenskraftigt om det finns en mångfald av olika företagsformer. Det kooperativa nyföretagandet har också stora möjligheter att bidra till en långsiktig och hållbar tillväxt. Kooperativa företag gör inbrytningar i allt fler branscher. Innovationer som växer fram inom vindkraft, kulturentreprenörskap, upplevelseindustri och olika typer av småföretagssamverkan är oftast resultat från kooperativa företag. Det är viktigt att följa hur förutsättningarna för de kooperativa företagen kan utvecklas och stärkas, inte minst för att stärka ungas möjligheter att starta nya företag. Regeringen bör förtydliga uppdraget till Tillväxtverket om hur stödet för sociala och kooperativa företag kan stärkas inom ramen för myndighetens verksamhetsområde.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen.

Generationsväxling

Många välfungerande företag riskerar att läggas ned då ingen naturlig efterträdare finns att tillgå. Samtidigt vill många unga människor bli företagare. För att underlätta generationsväxling föreslår vi att regionala företagarförmedlingar inrättas dit såväl företagare som arbetssökande som kan tänka sig bli företagare kan vända sig för hjälp med matchning, mentorskap och utbildning.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Ett allt tuffare klimat för ungdomar

Många unga uppger dålig psykosomatisk hälsa. Det betyder inte att de flesta unga mår dåligt. De allra flesta unga är trygga och känner tillförsikt. De lever med fungerande relationer och nätverk, trivs i skolan och inspireras av kompisar, kultur, idrott, musik eller något annat. Samtidigt måste vi vara medvetna om att uppväxtåren är en känslig tid då mycket kan hända. Kraven kan upplevas som hårda och svåra att leva upp till och uppväxtförhållandena kan variera starkt. De allra flesta klarar av sina problem med hjälp av den nära omgivningen. Andra behöver olika typer av stöd, vård eller andra insatser för att få hjälp med sina problem. Små problem kan ibland utvecklas till stora problem om inte rätt insatser görs tidigt. Det behövs ett brett utbud av stöd med en fungerande skolhälsovård, nationella hjälplinjen (telefon och webb), tillgång till ungdomsmottagningar m.m. för att snabbt kunna fånga upp problem och ge de unga rätt stöd i tid.

Flera studier visar att stressen och pressen på ungdomar ökar. En undersökning från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (f.d. Ungdomsstyrelsen)¹ menar att många unga är stressade, har sömnsvårigheter, huvudvärk och magont. Studien ger inte svar på varför stressen ökar, men den bekräftar att den gör det.

En studie från psykologiska institutionen och Stressforskningsinstitutet² vid Stockholms universitet menar att så mycket som 30 procent av alla 16-åringar har allvarliga stressrelaterade problem. Åtta procent har så svåra problem att det kan jämföras med utbrändhet. Studien visar också att problemen skiljer sig åt mellan könen. Tjejer är betydligt mer stressade än killar. Det går nästan fem kroniskt stressade flickor på varje kroniskt stressad pojke. Stressen påverkar även de drabbade elevernas skolresultat. Flera faktorer verkar ligga bakom stressen: en känsla av höga krav i kombination med bristande socialt stöd, låg självkänsla och sömnproblem.

Internet är också något som påverkar ungdomar på flera olika sätt. Den tekniska utvecklingen går fort och möjligheterna är stora, världen krymper

¹ *Unga med attityd*, Ungdomsstyrelsen, 2013.

² Schram, Karin, *Chronic stress among adolescents: Contributing factors and associations with academic achievements*, Stockholms universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten, psykologiska institutionen, 2013.

och människor har lätt att mötas på nätet. Det är positivt. Men det finns också baksidor.

Enligt en rapport³ från antimobbingsorganisationen Friends har var tredje ung blivit utsatt för kränkningar på nätet. Studien visar att det är vanligare att tjejer utsätts för nätkränkningar (37 procent) än killar (28 procent). Mest utsatta är tjejer i åldern 13–16 år där över hälften har blivit kränkta på nätet det senaste året, varav en femtedel vid upprepade tillfällen. Det forum där flest unga blir kränkta är Facebook, sen skiljer det sig åt mellan könen. Pojkar blir mest kränkta inom spelvärlden och tjejer i större utsträckning inom sociala medier som KiK och Instagram. Den vanligaste sortens kränkningar är ned-sättande kommentarer koppade till utseende och intressen.

Medier rapporterar också om ett hårdare klimat bland unga som rör sex och sexuella relationer. Unga tjejer kallas för horor eller blir sexuellt trakasserade av någon jämnårig. Det förekommer också att unga tjejer luras att posera framför en webbkamera. Hoten från förövaren går bl.a. ut på att privata bilder ska läggas ut på nätet om inte flickan fortsätter med det förövaren kräver. Det förekommer även att någon i bekantskapskretsen mot någons vilja lägger ut privata bilder på nätet. De anmälda sexualbrotten bland unga är också många och förövarna är ofta unga själva. Det rör sig om sexuella övergrepp, våldtäkt och gruppvåldtäkt. För både offer och gärningsmän påverkar en sådan händelse resten av deras liv.

Regeringen fokuserar i sin proposition väldigt mycket på riktade insatser till vissa grupper. Det rör sig om arbete mot hederskulturer och barnäktenskap, för unga hbt-personers rättigheter och mot sexuell exploatering och prostitution. De insatserna är bra och vi socialdemokrater tillstyrker dem, men vi menar samtidigt att det är viktigt att ta ett bredare grepp. Det finns oerhört många orsaker till att unga mår dåligt. Problemen spänner över olika områden och vi menar att lösningarna måste vara breda. Det handlar om ungdomars situation i skolan, på nätet, på fritiden och relation till det andra könet.

Nolltolerans mot mobbing och kränkningar i skolan

I skolan ska det alltid råda nolltolerans mot mobbing och kränkningar. Socialdemokraterna vill investera i mindre klasser för de yngsta barnen. Då får läraren mer tid med varje elev och möjlighet att upptäcka och hantera mobbing.

Vi föreslår att en lagstadgad anmälningsskyldighet, liknande den anmälningsskyldighet som benämns lex Sarah inom omsorgen och lex Maria inom sjukvården, införs även i skolan. Det innebär att all personal ska vara skyldig att rapportera missförhållanden, t.ex. kränkningar och trakasserier, och att en skola som inte kommer till rätta med sådana problem under lång tid måste anmäla sig själv till en högre instans.

³ Friends nätrapport 2014.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen: FEEL_GLES

Sex- och samlevnadsundervisningen bör också utvecklas för att kunna förebygga kränkningar som har sin grund i kön och sexualitet. Elevhälsan moderniseras för att i större utsträckning fånga upp elever som mår dåligt. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Översyn av rättsprocessen kring sexualbrott

Varje år anmäls omkring 6 000 våldtäkter, men bara några hundra leder till fällande dom. Mörkertalet är också stort och många våldtäkter anmäls inte alls till polisen. De regionala skillnaderna i hur väl polisen lyckas klara upp denna typ av brott är också oroväckande stora. Människor måste ha förtroende för den gällande lagstiftningen och så är det inte riktigt i dag. Därför vill Socialdemokraterna tillsätta en kommitté som granskar hela rättsprocessen, från anmälan till dom.

Vi vill också se över våldtäktslagstiftningen och i samband med det överväga frågan om s.k. samtyckeslagstiftning.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Målsägarbiträde redan vid anmälan

Det händer att unga tjejer utsätts för sexuella övergrepp, men få anmälningar leder till åtal och dom. Det stöd och den hjälp ett målsägandebiträde kan ge betyder mycket för den som utsatts för våld eller sexualiserat våld och ofta befinner sig i en traumatiserad situation. Ett sådant stöd kan även bidra till att få fram fakta som kan vara till hjälp i den fortsatta utredningen. Vi vill nu ta ytterligare steg för att förbättra tryggheten. Vi vill att målsägandebiträden ska komma in tidigare i processen. Redan när brottsanmälan sker ska målsägande ha rätt till ett målsägandebiträde.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Kränkningar på nätet

Utvecklingen på internet och i sociala medier är oroande. Olika typer av förtal, kränkningar, hot och ryktesspridningar som sker mellan enskilda användare på internet har blivit allt vanligare. Denna typ av uppgifter får lätt stor spridning och är svår att få bort från nätet. För att komma åt detta problem krävs både attitydpåverkan och lagstiftning. Polisen har fått utökade möjligheter att utreda de brott som det kan röra sig om och spåra förövarna, men vi menar att det behövs mer insatser. Polisen måste få i uppdrag att prioritera de brott som kan betecknas som näthat bättre. Det är ofta fråga om olaga hot, och det är ett brott som faller under allmänt åtal. Det måste dessutom finnas en beredskap från skola, socialtjänst och polis för att agera snabbt. Samtidigt är det viktigt att etiska frågeställningar om internetanvändande tas upp tidigt i skolan.

Skärpta åtgärder mot langning och ungdomars drickande

En flodvåg av alkohol förs över Sveriges gränser varje år. Det är heller inte ovanligt att vuxna köper ut alkohol lagligt som sedan dricks av ungdomar i parker och på torg. Alkohol är många gånger förknippat med misshandel, skadegörelse, sexuella övergrepp och även tragiska olyckor. Det måste bli betydligt svårare att långa alkohol än i dag.

På tio år har polisanmälningarna mot langning ökat dramatiskt. Ökade insatser och nya metoder från polisen är en förklaring till detta. Vi kan se att alkoholkonsumtionen hos ungdomar minskar, men det finns fortfarande mycket kvar att göra för att minska ungdomars alkoholanvändande. Vi vill ge polisen möjlighet, om det finns en befogad misstanke att en ungdom olovligt förfogar över alkohol t.ex. i en väska, att söka igenom denna. Det handlar dock inte om en rätt att generellt genomsöka bagage. Ett sådant verktyg skulle göra polisens arbete betydligt effektivare i att förhindra att unga dricker alkohol och i att komma åt langning.

Det är viktigt att kunna spåra alkoholförsäljningen bakåt i försäljningskedjan. Principen liknar den som när vi 2004 införde en ny lag för att förhindra klotter. Där gavs polisen möjlighet att i förebyggande syfte söka igenom exempelvis ryggsäckar efter sprayburkar. Regeringen bör utreda detta.

Det behövs också en skärpning av synen på langning. Storskalig alkoholangning till unga är ett av få områden där straffskärpningar kan förväntas ge positiva resultat. Det bedrivs i det närmaste en organiserad form av langning där tusentals liter öl, vin och sprit förs över Sveriges gräns och sedan säljs till ungdomar. I dag är minimistraffet för grov langning sex månader. Vi menar att det bör höjas till ett år.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Kommunala åtgärdsplaner för ungdomar som drabbas av psykiska problem

Det krävs tidiga insatser i skolan och skolhälsovården för att effektivt kunna stödja barn med psykiatriska diagnoser och kognitiva funktionsnedsättningar. För att upprätthålla en jämn och hög kvalitet på skolhälsovården bör Socialstyrelsens riktlinjer följas i alla skolor. Genom tidiga insatser i skolan och skolhälsovården kan barn- och ungdomspsykiatri (BUP) ges möjlighet att koncentrera sig på barn med mer omfattande behov.

Vi föreslår att alla kommuner instiftar en åtgärdsplan för ungdomar som drabbas av psykiska problem. Ansvarsfördelningen ska vara tydlig så att det inte råder några oklarheter om till vem man ska vända sig och vem som ansvarar för vad. Vi föreslår att det ska finnas samverkansmodeller i varje kommun för barn och ungdomar med problem (samverkan skola, socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomsmottagning). Lösningarna kan anpassas efter lokala förhållanden och se olika ut i olika kommuner men det bör finnas dels en väg in i systemet, dels tydlighet om vad varje aktör i systemet ansvarar för och hur samverkan, samordning och uppföljning ska gå till.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen: FEEL_GLES4

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Det kommunala aktivitetsansvaret

Regeringen föreslår att det s.k. informationsansvaret för icke skolpliktiga ungdomar förtydligas och benämns aktivitetsansvar för ungdomar. Ansvariet innebär att kommunerna har i uppgift att erbjuda de ungdomar som berörs lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand motivera till utbildning. Kommunerna får i uppgift att föra ett register över de ungdomar som omfattas av ansvaret och att dokumentera sina insatser på lämpligt sätt.

De ca 30 000 ungdomar som årligen omfattas av det kommunala informationsansvaret har olika behov och förutsättningar. En del av dessa behöver inget stöd från kommunen. De kan exempelvis arbeta eller ha valt att ta ledigt utan att behöva stöd för att återuppta sina studier. Det finns också ungdomar som har en konstruktiv sysselsättning inom musik eller eget lärande. De allra flesta har dock olika problem och svårigheter som de behöver stöd för att hantera. Bland dem finns de ungdomar som kan behöva längre insatser från kommunen eller inom ramen för ett introduktionsprogram.

Ungdomar som inte går i gymnasieskolan återfinns i alla landets kommuner. Enligt Skolverkets rapport utgjorde de ungdomar som var utanför gymnasieskolan knappt 6 procent av samtliga ungdomar i åldersgruppen 16–19 år under år 2009.

Det finns i dag en stor grupp unga som varken jobbar eller studerar och som inte finns inskrivna på Arbetsförmedlingen. De flesta i denna grupp är mycket utsatta. Passiviteten gör att de hamnar på efterkälken redan tidigt i livet. Erfarenheterna visar att en så negativ start ofta får negativa återverkningar i form av arbetslöshet och sociala problem senare i livet. Särskilt illavarslande är det att många unga fastnar i sysslolöshet under långa tidsperioder. Antalet unga som varken arbetade eller studerade tre år i följd, åren 2008–2010, uppgick till drygt 77 000. Tre år i rad utan arbete eller studier är en oerhört lång tid för en ung människa och kan få fördömande konsekvenser.

Att dessa unga i realiteten lämnats i sticket är för oss socialdemokrater helt oacceptabelt. Att från samhällets sida se mellan fingrarna med att så många hamnar utanför är både fel och dumt. Därför måste samhället mycket mer aktivt arbeta för att alla unga ska få en bra start.

Det förslag som regeringen nu lägger fram och benämner aktivitetsansvar för ungdomar är ett steg i rätt riktning, men det är inte tillräckligt. Regeringen visar att den tyvärr inte har förstått allvaret i en situation där avhoppet från gymnasieskolan ökar.

De åtgärder som kommunerna vidtar utifrån sitt uppföljningsansvar för unga upp till 20 år räcker uppenbarligen inte till. För unga över 20 år är bristerna ännu större. Samtidigt finns det på flera orter i Sverige goda exempel på hur aktivt uppsökande insatser gentemot dessa ungdomar ger mycket goda effekter. Vi vill därför att det skapas en övergripande nationell strategi – som i sin tur innehåller en rad konkreta satsningar – för unga som varken arbetar

eller studerar. Inom ramen för strategin bör EU:s socialfond utnyttjas så mycket och så effektivt som möjligt.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Gymnasieskolan ska vara obligatorisk

Dagens och framtidens arbetsliv och samhälle kräver gedigna kunskaper av alla. Förändringarna på arbetsmarknaden, och kraven på att förvärvsarbetande ska kunna byta arbetsplats, yrke eller bransch, gör att unga som inte får med sig tillräckliga kunskaper från gymnasiet har det svårt i dag och kommer att få det än svårare i framtiden.

Bland unga utan gymnasieutbildning är försörjningsstöd en av de vanligaste vägarna till försörjning. Av de i åldrarna mellan 20 och 24 år som huvudsakligen försörjde sig på försörjningsstöd utgör de med enbart förgymnasial utbildning ca 70 procent.

I framtiden kommer situationen för unga utan gymnasieutbildning att försvåras ytterligare. Enligt prognoser från SCB försvinner 40 procent av de jobb som bara kräver grundskoleutbildning till år 2030. Det är en arbetsmarknad som helt enkelt inte kommer att finnas kvar.

Den nya arbetsmarknaden ställer nya krav på individerna som samhället har ett ansvar att svara upp emot. I dag krävs en gymnasieexamen för att klara sig på arbetsmarknaden. Ändå ser vi att unga väljer bort yrkesutbildning trots att det kommer att finnas en efterfrågan på gymnasieutbildad arbetskraft. Att successivt höja kraven på kunskap är därför både naturligt och nödvändigt mot bakgrund av samhällets utveckling. Därför ska gymnasieskolan vara obligatorisk. Samma skolplikt som i dag gäller för grundskolan ska på sikt gälla för gymnasieskolan upp till 18 års ålder och alla gymnasieprogram ska förbli minst treåriga och ge eleven behörighet att söka till högskolan om denne så önskar.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Denna reform behöver mötas med stora insatser för att alla unga ska ha möjlighet att nå en gymnasieexamen. I dag går de allra flesta, ca 99 procent, vidare från grundskolan till gymnasiet men många hoppar av under det första eller andra studieåret. Samtidigt som kraven på de unga höjs måste stödet till eleverna stärkas. Detta kommer att kräva resurser. Men kostnaden för att låta unga hamna utanför arbetslivet är betydligt högre.

Regeringen har sänkt kunskapskraven på yrkesutbildningarna och genomfört en misslyckad gymnasiereform. Det är huvudorsaken till att allt fler elever väljer bort yrkesstudier trots att det finns en hög efterfrågan på arbetskraft inom många områden. En obligatorisk gymnasieskola kräver en utveckling av dessa program. Yrkesprogrammen ska på sikt utvecklas till yrkescollege och alla program i gymnasieskolan ska ge grundläggande behörighet till högskolan. Det ska även vara obligatoriskt med estetiska ämnen på samtliga gymnasieprogram för att stimulera till kreativitet och delaktighet.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen.

Aktivitetsansvar och utbildningskontrakt

Det kommer dock fortfarande att finnas ett behov av att följa upp de elever som inte slutfört sina gymnasiestudier, som hoppat av efter 18-årsdagen eller helt enkelt uteblivit från skolan. Vi tillstyrker därför regeringens åtgärder då dessa ändå innebär att steg tas i rätt riktning.

Vi vill dock ytterligare förtydliga att det rör sig om ett ansvar att i första hand se till att dessa ungdomar fullföljer sin utbildning. Unga arbetslösa utan gymnasieutbildning har en mycket svag ställning på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland dem som saknar gymnasieutbildning är ungefär dubbelt så hög som bland dem som har det. Vi föreslår därför att ett utbildningskontrakt införs för alla arbetslösa under 25 år som inte fullgjort sina gymnasiestudier.

Kontraktet innebär att den arbetslöse snarast anvisas en individuellt utformad plan, där studier kan kombineras med praktik eller arbete, som leder fram till gymnasieexamen. När en person under 25 år som saknar gymnasieexamen söker stöd på Arbetsförmedlingen slussas denne direkt in i utbildningskontraktet och en individuell utbildningsplan upprättas. Utbildningen är ett krav för att få ekonomiskt stöd från samhället. En modell, som använts i Västerås, och som kan tjäna som förebild, innebär att ungdomar får arbeta halvtid på avtalsenliga villkor samtidigt som de läser in gymnasieexamen.

Utbildningskontraktet är ett led i en bredare strategi för att stärka Arbetsförmedlingens insatser för ungdomar. Den som är ung och utan arbete ska senast efter 90 dagar erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik som leder vidare till jobb. Den som inte tar detta erbjudande förlorar rätten till ersättning. I nuläget är mellan 50 000 och 60 000 unga arbetslösa längre än denna 90-dagarsgräns.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Förstärkt ansvar för att förhindra avhopp

Bäst vore dock om vi redan nu kunde fånga upp unga innan de hoppar av. Frånvaron och avhopp från gymnasieskolan måste minska. Det går enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) att minska avhopp genom att skolans ledning skapar förutsättningar för att möta elevernas individuella behov. De kommunala gymnasieskolor som visat god förmåga att hjälpa elever att fullfölja sin gymnasieutbildning har enligt SKL vissa gemensamma framgångsfaktorer så som bra bemötande, tydliga mål och betoning på resultat, ökad samverkan med arbetslivet och individuellt stöd på rätt program för eleven.

Vi ser att det krävs nationella mål och en strategi utvecklad mellan stat och skolhuvudmän för att fler elever ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Det ska ställas tydliga krav på skolorna att de ska arbeta för att alla eleverna ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Skolan har ett ansvar för att se varje elev. Upplägg av undervisningen behöver ses över och särskilda insatser initieras för att öka motivationen hos eleverna att fullfölja den valda gymnasieutbildningen. Eleverna behöver få stöd och resurser efter behov bl.a. genom stöd av studie- och yrkesvägledare. Varje kommun ska ha både erforderliga system och en

skyldighet att fördela resurser mellan skolorna utefter elevernas behov. Varje elev som inte klarar en kurs ska omedelbart erbjudas stöd för att klara kursen. Skolor bör noga följa elevernas resultat och analysera varför elever avbryter sin utbildning.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Möjlighet att läsa in gymnasieskolan på folkhögskola

Det måste också finnas flera möjliga vägar till gymnasieexamen. En väg som i dag är stängd för de flesta gymnasieelever är att studera på folkhögskola. Det finns 150 folkhögskolor runt om i landet. De flesta drivs av olika folkrörelser, ideella organisationer eller föreningar. Studier inom folkhögskolan kan ge grundskolekompetens, gymnasiekompetens och yrkesutbildning. Till skillnad från andra skolformer är folkhögskolan inte bunden till centralt fastställda läroplaner. Varje folkhögskola bestämmer själv sin profil och verksamhet med hänsyn till skolans ideologiska och kunskapsmässiga inriktning.

Folkbildningen syftar inte bara till att skapa formella möjligheter till vidare studier eller arbete utan också till att stärka delaktighet och engagemang. Enligt uppdrag från riksdagen ska folkhögskolan prioritera verksamheter som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället, liksom verksamheter som gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation och som skapar engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Vi vill att det ska finnas möjlighet för unga att efter avslutad grundskola söka de allmänna kurserna på folkhögskola inom ramen för gymnasievalet. Det innebär att det blir möjligt att söka till folkhögskolan direkt efter grundskolan och därmed läsa hela gymnasieutbildningen på folkhögskola. Vi är beredda att se över lagstiftningen för att göra det möjligt.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Stockholm den 9 april 2014

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S)

Peter Johnsson (S)

Per Svedberg (S)

Isak From (S)

Kerstin Engle (S)

Christina Zedell (S)

Agneta Gille (S)